

# *Den outtröttliga* **Fritänkaren**

Nr. 278 Höstdagjämning 2019

Tjugosjunde årgångens nummer 8

## Innehåll :

Pia Hellertz: <i>Att leka Gud</i>	2
Samhällelig debatt – <i>Argument ur olika diskussioner</i>	2
Den idealiska tonsättaren	4
Schumanns andra pianokonsert	6
Ahasverus annaler, del 189: <i>Operahantverkaren</i>	6
Ungkarlen och Din bästa vän	9
Viktiga filmer i urval (bl.a. <i>The Favourite</i> )	10
Några milstenar, september-oktober 2019	16
Samtal på vägen – höstresan 1992	16
Notiser	20

*Fritänkaren*, som utkommit med 277 nummer sedan 1992 i både pappersform och på nätet, har aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Den har aldrig haft någon sponsor. Samtliga tidigare nummer finns tillgängliga på Wordpress:  
<https://clanciai.wordpress.com/fritankaren/>

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

**Donationer mottages med tacksamhet.**

**Bankkonto:** 6682-338 254 102 (Handelsbanken, "Fritänkaren", C. Lanciai)  
eller Göteborgs Skrivarsällskaps plusgirokonto, pg 35 86 46 – 8

**Glöm inte att ange avsändare!!**

Alternativt IBAN-nummer:  
SE37 5000 0000 0500 7297 2165  
Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 26.9.2019

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

[www.fritenkaren.se](http://www.fritenkaren.se)

e-post-adress : [clanciai@yahoo.co.uk](mailto:clanciai@yahoo.co.uk)

*Fritänkarens* enda ambition är att göra varje nummer läsvärt från början till slut.

### *Pia Hellertz: "Att leka Gud"*

Sverige har en lång och förnämlig tradition av äldre vittra damer som bara blir skarpare och klokare ju äldre de blir. Selma Lagerlöf är typexemplet som följts av bland andra Astrid Lindgren, och i våra dagar har vi några ovanligt slipade kvinnor i täten för ett nytt uppvaknande Sverige, som gradvis mer och mer inser att verkligheten alltid överträffar de flestas uppfattningar av den och framför allt vad man redan tror sig veta om den: fler och fler blir medvetna om att de ingenting vet, och det är första steget mot att bli medveten om det. De ledande damerna är framför allt Ingrid Björkman (92), docent och litteraturvetare med ett liv i Afrika bakom sig, och Pia Hellertz. Hon har skrivit ett antal böcker, och "Att leka Gud" är bara en av dem men en mycket lämplig introduktion till hennes ytterst omfattande och grundliga orientering i dagens oroväckande värld där ingenting längre stämmer.

Hon tar upp alla världens problem och behandlar dem grundligt ett efter ett och kommer med relevanta synpunkter men tar i regel aldrig definitiv ställning. Hon bara observerar, konstaterar, belyser, försöker se alla sidor av saken och låter läsaren dra sina egna slutsatser. Hela boken är sådan. Kapitelrubrikerna är sådana som "De värsta hoten mot mänskligheten", "Historien om den globala uppvärmningen", "Climategate", "Befolkningsshotet", "Vädermanipulering i ett historiskt perspektiv", "Genengineering", "Chemtrails – i vems intresse?", "Transhumanism" och andra hyperaktuella ämnen, som hon visar en imponerande inblick och framför allt en grundläggande och omfattande orientering i, som kan tjäna som välbehövlig upplysning för de flesta, då majoriteten tyvärr inte har den blekaste aning om vad som pågår och som ändå alla borde vara berörda av. Hon är en trogen lärjunge till framför allt Martinus men hyllar även James Lovelock och omfattar helt dennes Gaiteorier om världen som en organisk enhet som mera effektivt än Gud styr och balanserar den naturliga världsordningen, där naturen i sin enkla och grundläggande självklarhet är den högsta ordningen som styr allt liv.

Hon kommer under sin resa genom alla världens eländen och problem fram till många ställningstaganden och synpunkter men avslutar det hela med en lika omfattande brasklapp, där hon helt framt medger att hon kan ha haft fel i alla sina slutsatser och lovar i så fall att vara den första att göra en offentlig avbön och be om ursäkt för att ha förvillat läsarna. Hon är alltså en skeptiker mot sig själv och behäftad med en mycket sund distans och självkritik mot sina egna kunskaper och spekulationer, vilket medför den fördelen, att man knappast kan ha ett mera öppet och mottagligt sinne.

Till hennes tidigare boktitlar hör:

"Provocerande pedagogik" (1979)

"Personlig Utveckling genom Mental Träning" (2002)

"Paradigmskifte på gång" (2012)

"Mitt första möte med en manipulativ sekt" (2012)

"Den mentala träningens historia" (2015)

Undertiteln till "Att leka Gud" (2015) är

*"Om klimatdebatten, geoengineering och en ny världsordning"*

<http://www.piahellertz.com/>

### *Skattegrälet*

*samhällelig debatt med argument ur olika diskussioner*

"Det är en skam för Sverige att kräva skatt av fattigpensionärer, i synnerhet om de redan lever under existensminimum.

Ert resonemang är knappast något försvar eller uppmuntran för kreativiteten, utan snarare som ett cyniskt menande att den får skylla sig själv om den insisterar, nästan i försvarsställning för systemet mot individen.

Ni kallar mig rättshaverist. Undfallenhet är att ge upp och göra sig till förlorare. Det kostar mig ingenting att fortsätta slåss mot Skatte- och Pensionsmyndigheten. Den senare har dessutom tagit bort mitt bostadsbidrag på felaktiga grunder genom felaktigt besked från Skatteverket, som uppskattat min förmögenhet till +214,000 kronor fastän den definitivt understeg 100,000 den 31.12.2019. Skulle jag då inte överklaga?"

"Att vi konstaterar hur det är i Sverige, betyder inte att vi försvarar ett system, som kan erbjuda nyanlända en nybyggd bostadsrätt plus 25000/mån i försörjningsstöd till sina familjer utan motkrav på arbete. Den som inte ser det groteska landsförräderiet i denna ordning är troligtvis faktaresistent, som det heter på nysvenska.

Du har inte legat samhället till last. Det är stort i din situation. Gott så. Men du har inte heller ställt upp på "systemkraven" om att anpassa sig till någon realistisk arbetsmarknad, utan valt en personlig, romantisk och ideologisk väg. Vi förstår att du gjorde sådana val, givet dina begåvningar med tillhörande känslig personlighet. Samtidigt saknar (modernist)samhället förmågan att erkänna dessa.

Så nu vet du sent omsider vad den svenska socialismens vurmande för att bli en "humanitär stormakt" egentligen betyder. Det humanitära gäller inte ärliga etniska svenskar eller finlandssvenskar, hur hårt de än arbetar. Vi är bara skatteobjekt. De nyanlända är det nya frälset..."

Ur det senaste överklagandet till Skatteverket:

"Konsekvenserna av ert beslut är alltså att jag med en årsinkomst på 99,048 och årshyra på 73,644 skall betala 25,000 i skatt. Är det rimligt? Felet ligger i ignorandet av mina förluster, vilka är bekräftade och som jag begärt avdrag för, medan ni beskattar mina förluster som vinster. Hade ni även krävt 25,000 i skatt om jag offrat allt vad jag ägde på bokutgivningen och inte haft någonting kvar? (Risken förelåg, om jag inte hejdat bokutgivningsprocessen i mars 2018.) Enligt rådande system så hade ni genom ren praxis och formalistisk automatisk rutin krävt detta även av en bankrutt.

Ert resonemang är detsamma som jag besvarat tidigare genom brev till P.B. i Falun, varpå hon därefter försvann:

"Ni förstår inte. Enligt ert resonemang skall jag alltså beskattas för mina utgifter och för att jag gått med minus. Det är samma sorts resonemang som när jag 1981 blev skönstaxerad för att jag haft inkomster under existensminimum. Då hette det, att "en skönstaxering aktualiseras genom att det överskott som enligt deklarationen finns kvar för att bestrida levnadskostnaderna understiger existensminimum." Skönstaxeringen ledde in i en tioårig process upp till högsta instans som slutade med att jag 1991 förtidspensionerades efter att jag nödgats lämna min anställning som kyrkorganist (med 1500 kronor i månaden före skatt) till följd av magsår. I detta fall har jag begärt avdrag för påvisade utgifter för ett arbete helt utan inkomster – jag förklarade i en tidigare skrivelse att bokutgivningen i England hittills inte gett mig ett öre i inkomster, vilket den fortfarande inte har gjort. I er förra skrivelse antydde ni misstanken eller antagandet, att utgivningen av min tidskrift "Fritänkaren" måste ha gett mig extra inkomster som jag borde ha deklarerat. Jag har påvisat att denna tidskrift alltid bara gått med förlust.

Enligt det senaste kan "avdrag endast medges när det finns en motsvarande skattepliktig inkomst som motiverar avdraget. Du har inte tagit upp någon skattepliktig inkomst från bokutgivningen." Anledningen till detta är att det inte förekommit någon inkomst därav alls, utan enbart utgifter. Vidare: "Om utgiften inte är nödvändig för att utföra arbetet är den inte en utgift för att få eller behålla inkomster." Även om det inte förekom några inkomster var utgiften nödvändig för att utföra arbetet.

Förra året drabbades jag i september av nedsatt bostadsbidrag (med 44%, så att jag bara hade 1800 i månaden att leva på) till följd av beskattningen av dessa utgifter, som

Skatteverket räknade som vinst. Det tog fem månader innan Pensionsmyndigheten insåg att det var orimligt att räkna förluster som vinst och ändrade sitt beslut. Måste jag då gå igenom allt detta igen ett år till? Betänk att jag är en gammal man och fattigpensionär – min pension är den lägsta möjliga i Sverige.

”Eftersom du inte tagit upp någon annan skattepliktig inkomst som har samband med de utgifter du redovisat, kan utgifterna inte ingå i beräkningen av avdrag för övriga utgifter.” Det har inte funnits någon annan skattepliktig inkomst att ta upp. För dessa 100% utgifter och 0 inkomster skall jag alltså beskattas just för att det inte funnits inkomster. Det är ologiskt, orimligt och omänskligt.”

Vad än besparingarna användes till så var det bara utgifter och förluster, vilket inte bara kan ignoreras och faktureras som inkomster. Faktum är att dessa pengar inte existerat efter mars 2018, och jag kan inte förstå hur man i efterhand kan beskatta pengar som inte finns.

Vidare har ni uppskattat och uppgivit min förmögenhet den 31.12.2018 till Pensionsmyndigheten som 214,748 kronor, vilket är grovt felaktigt. I följd därav har Pensionsmyndigheten för andra året i rad berövat mig merparten av mitt bostadsbidrag, medan mina faktiska tillgångar då visat sig ha varit omkring 82,000, vilket banken har gett mig utskrift på som bevis, vilket jag meddelat Pensionsmyndigheten i ett överklagande med bilagor och kopior av bankuppgifter som bevis. Ni borde ha fått dessa uppgifter från banken efter nyår.

Ur diverse inlägg i debatten på Facebook:

”Jag tror inte att skattemyndigheter i andra länder går på fattigpensionärer. Det är en skam för Sverige att pressa fattigpensionärer på skatt, i synnerhet om de redan lever under existensminimum. Är detta värdigt en ’humanitär stormakt’? ”

”En god vän sade till mig under min tioåriga skönstaxeringsprocess (1981-91, som slutade med bekräftat magsår och förtidspension) att man inte kan vara fattig och sparsam i Sverige. Det enda Skatteverket ger de fattiga är mardrömmar, självmordstankar, depressioner, magsår och förtvivlan. Detta är inte bra för Sverige.”

”Den som inte har, från honom skall tas också det han har.” Matt. 25:29, tydligen grundvalen för all kapitalism, som ett berättigande av rofferi genom grundläggande orättvisa från början.

Vi ber läsaren om ursäkt för denna hemska gräsliga polemik, men överklagandena fortsätter.

### *Den idealiske kompositören*

Man skulle kunna beteckna Felix Mendelssohn som den romantiska musikens höjdpunkt. Ingen av de romantiska kompositörerna nådde en sådan prunkande blomning i orkesterprakt, musikalisk rikedom, sprudlande livlighet och bländande virtuositet som han, då han faktiskt mera professionellt än någon annan musikalisk mästare behärskade allt inom musiken och till och med operan, även om han aldrig kom att skriva en opera, men hans *”Walpurgisnacht”* överträffar de flesta samtida operor. Brahms kallade honom nästan vemodigt för *”den sista stora mästaren”*, och faktum är att ingen efter honom har nått samma enastående rikhaltiga nivå i det musikaliska uttrycket eller utvecklat musiken mera. Han inte bara återupptäckte och återupprättade Johann Sebastian Bach, han fortsatte oratorietraditionen från Händel och Haydn, han etablerade konsertrepertoarrutiner som blivit internationella och förblivit universellt praktiserade sedan hans dagar, och ändå var han egentligen inte utbildad till musiker. Hans far, en förmögen bankir, ville ge honom med

sina tre andra barn en utbildning till det humanistiska idealet, som då etablerats i Tyskland genom Goethe, och frågan är om inte den unge Mendelssohns samröre med den gamle Goethe, 60 år äldre, blev av avgörande betydelse både för den unge kompositören och för förgyllandet av den gamle diktarens sista dagar.



Han introducerades för Goethe som trettonåring av diktarens närmaste tonsättarvän Anton Zelter, och sedan kunde Goethe aldrig tröttna på att höra tonåringen spela Bachfugor för honom. Goethe var inte någon djupare musikkännare, hans förhållande till musiken var närmast dilettantiskt, han hade upplevt underbarnet Mozart och följt med dennes karriär när hans operor framförts på teatern i Weimar men aldrig blivit begeistrad av honom utan egentligen bara följt med honom som fenomen. Mozart var ett underbarn men drillades stenhårt av sin far till sin tids främsta musiker, han tvingades till sin musikaliska karriär, som kanske tog livet av honom, medan nästa underbarn i den vägen, Franz Schubert, fick kämpa själv för att komma fram i musiken medan hans stränge far ville tvinga honom till folkskolelärare som han själv. Schubert beundrade Goethe, älskade hans dikter och tonsatte dem och skickade den gamle diktaren sina tonsättningar av hans dikter, men Goethe besvarade aldrig försändelsen och konstaterade bara att Schubert skickat honom dem. Beethoven kunde Goethe inte med. Han fann hans musik riskabel för sin sinnesfrid, och när de träffades fick Goethe svårt för musikgiganten. Mendelssohn var något helt annat. Fadern drillade honom inte till musik, utan den fanns där av sig själv, och Mendelssohn fann det naturligt och självklart att ta hand om den och förvalta den och göra något av den. Goethe fann utomordentligt behag i honom, i synnerhet som den unge musikern även var litterärt kunnig och intresserad, så de hade mycket gemensamt, nästan så att deras förbindelse kunde jämföras med den intellektuella själsfrändskapen mellan Aristoteles och den blivande Alexander den Store.

Felix var det andra barnet och fem år yngre än sin äldre syster Fanny, som redan som barn spelade alla Bachs *Wohltemperierte* preludier och fugor utantill, och Felix betraktade henne som mera begåvad än sig själv. Deras själsfrändskap var utomordentligt betydelsefull för dem båda men kanske särskilt för den yngre brodern.

Två andra samtida kompositörer hade han mycket gemensamt med, och blev båda hans mycket nära vänner, Chopin och Schumann. Hans förhållande till Berlioz var mera kritiskt, medan han öppet beundrade Wagners "Den flygande holländaren", medan Wagner sedan blev den förste att nedvärdera Mendelssohn som inledning till den antisemitism som sedan Mendelssohn blev ett synnerligt oskyldigt offer för. Nazismen gick så långt att den förbjöd hans musik och förstörde monumentet över honom i Leipzig, bara för att det påstods vara ett monument över en fullblodsjuden. Redan Wagners antisemitism kunde gå så långt, att när operan i Düsseldorf brann ner menade Wagner (skriftligt i ett brev) att det enda goda med den branden var att så många judiska musiker omkommit i den.

Emellertid var Mendelssohn egentligen inte det minsta judisk. Hans farfar var Moses Mendelssohn, men hans far hade vinnlagt sig om en total assimilering och blivit helt sekulär och uppfostrade sina barn i samma neutralt humanistiska anda. Det var troligen bekantskapen med Bachs musik som inspirerade Mendelssohn att komponera mycket protestantisk musik, framför allt den tidiga Reformationssymfonin, och även oratoriet "Paulus" är mycket kristet. "Elias" är mera dramatiskt än religiöst och inriktar sig mera på profeten Elias öde som profet, medan dock den följer Bibelns fromma berättelser om Elias till punkt och pricka, men även om dessa verk tveklöst är religiösa så kan man inte med bestämdhet påstå att Mendelssohn var det utom rent filosofiskt, som Beethoven.

Mendelssohn dog ju vid bara 38 års ålder, och det har spekulerats mycket i hans tidiga död, men de medicinska orsakerna är inte tillfredsställande. Det har påståtts att han arbetade ihjäl sig och var utbränd, medan det som knäckte honom psykologiskt var förlusten av sin syster Fanny, som var allt för honom. Det låg hjärtsjukdomar i familjen, sjuklighet och klenhet utmärkte nästan alla extremt romantiska konstnärer, Chopin dog ju två år efter Mendelssohn i lungtuberkulos, men efter systemen Fannys död tappade han livslusten. Han arbetade vidare på sitt sista ofullbordade oratorium "Christus" utan entusiasm och nästan mekaniskt, som om han i och med förlusten av sin syster förlorat sin själ.

All Mendelssohns musik är i princip fullödig och utomordentligt kvalitativ både tekniskt och musikaliskt. Han var ingen renodlad melodiker, som Schubert och Chopin, men desto mera högt utvecklad som kontrapunktiker. Allt han har komponerat är genomarbetet, suveränt, vackert och imponerande, han arbetade i fjorton år på sin skotska symfoni, medan det enda man kan ha mindre smickrande synpunkter på i hans musik är hans tendens till sentimentalitet. Något sådant fanns inte hos hans stora samtida, allra minst hos Schumann, Chopin är djupt vemodig och melankolisk men aldrig sentimental, och den blödigheten var främmande för både Beethoven och Berlioz, inte ens Liszt kunde vara sentimental, medan Wagner inte hade mer sentimentalitet än en ångvält eller bulldozer. Denna sentimentalitet satte dock spår i den engelska musiken. Mendelssohn blev oerhört betydelsefull för musikutvecklingen i England, det var där hans "Elias" hade premiär, det kanske främsta av alla oratorier, och man hör epigoneri av Mendelssohn hos nästan alla de främsta engelska kompositörerna, främst Elgar och Vaughan Williams. Så förlåt Mendelssohn hans sentimentalitet. Han må ha varit blödig och överkänslig, och han kanske älskade andligt ihjäl sin syster och sig själv, men om det är något som sentimentalitet bottnar i så är det kärlek.

### *Schumanns andra pianokonsert*

Den är egentligen inte någon pianokonsert då den bara är i en sats och det inte förekommer något lugnare avsnitt, typ *Adagio*. Den bär opusstalet 92 och är alltså ett sent verk, och dess titel är *Konzertstück für Klavier* eller *Introduzione et Allegro Appassionato*, så att inte ens kompositören själv ville benämna verket en pianokonsert. Ändå är den en god uppföljare till a-moll-konserten och erinrar mycket om denna, i synnerhet första satsen eller inledningen, som är ännu mjukare än pianokonsertens första sats, medan finalen inleds med samma snärtiga jubelrop av triumf som pianokonserten. Verket skrevs i september 1849 och var inspirerat av Lord Byron, liksom *Manfred*-uvertyren.

### *Ahasverus annaler, del 189: Operahantverkaren*

Jag hade nöjet att få spela schack med honom. Han var mycket skicklig och framstående som sådan i sitt land, jag tror han till och med grundade schackföreningar, men jag var naturligtvis mera intresserad av honom för hans banbrytande musikaliska verksamhets skull. Han hade i princip avvisat alla prospekt till en internationell karriär som pianist och dirigent för att i stället förkovra sig och koncentrera sig på vad han ansåg att han behärskade, nämligen operan. Han åstadkom operor i ständig kontinuitet, och även om inte alla var i klass med Verdis och Wagners bästa stod han åtminstone på samma nivå som

Smetana, och hans främsta opera blev också hans hemlands enda nationalopera.

När jag ständigt gjorde mig skyldig till blundrar i spelet frågade han mig irriterat: "Varför ville du egentligen spela schack med mig? Du kan ju inte koncentrera dig på spelet!"

"Ärligt talat var jag mera intresserad av er som människa och musiker än som schackspelare."

"Jag kunde just tro det. Är ni någon sorts nyfiken journalist?"

"Varför skulle ni tro det? Har jag ställt några frågor?"

"Inte ännu, men ni skulle kunna vara just en sådan där parasit till musikkritiker som skulle vilja proba mitt förhållande till Franz Liszt, bara för att komma åt antingen honom eller mig."

"Vad har ni emot Franz Liszt?"

"Se! Där kom den första frågan!"

"Uppskattar ni inte hans intima vänskapsförhållande med Richard Wagner?"

"Och där kom den andra! Nej, det gör jag verkligen inte. Båda är bombastiska bluffar, som bara hänsynslöst odlar sin egen fåfänga på andras bekostnad."

"Men Liszt är ändå abbé och mycket from. Hur kan ni utmåla honom som fåfäng?"

"Han har ingenting annat att leva på. Paganini var lika fåfäng, och Liszt vinnlade sig från början om att bli pianots Paganini, men Liszt blev aldrig ens demonisk. Visst är hans pianoteknik fullständigt överlägsen, vi kommer aldrig mer att se en pianist som han, men på den teknikens altare offrade han sin mänsklighet och sin musikalitet i betydande utsträckning. Kvinnor över hela Europa svimmade ju för honom och blev hysteriska över hans pianotekniska akrobatik, dessutom såg han bra ut som en riktig Don Juan och odlade dessutom långt hår för att framhäva sitt romantiska ego, men jämfört med de riktiga romantikerna, som Mendelssohn, Chopin, Schumann och Berlioz är han en diletterantisk narr som egentligen bara gör sig till. Han och Wagner inbillar sig att de kan utgöra ett lika illustert och kulturledande par som Goethe och Schiller, men de kommer inte ens i närheten."

"Så ni förkastar också Wagners epokgörande operor?"

"Och där kom den tredje ledande frågan. Ni vill få mig att ifrågasätta Wagners operor för att framhäva mina egna, men ingen kan frångå Wagners utomordentliga geni som operatörsättare, medan han som librettist till sina egna operor är hopplöst pekoralt. Han diktar som en ljusblå gymnasist, han är ingen poet, han har i själva verket ingen smak och det värsta av allt, han har ingen självkritik alls, vilket han har gemensamt med Franz Liszt. Liszt är i grunden en bluff, han försöker se sig själv som en ungrare medan han i själva verket är en tysk, visserligen naturaliserad fransman i Paris men ändå i grunden tysk, och hans namn var ursprungligen List, vilket är hans namns betydelse. Bara för att göra sig till och försöka synas som ungrare förungade han sitt namn till Liszt. Han har ingen riktig nationalitet, han hör inte hemma någonstans, han är en snobbvagabond som lever på andras bekostnad och utnyttjar damer, som han sedan förkastar, och hans sista så kallade stora kärlek, den där prinsessan Wittgenstein, lade han beslag på bara för att få hennes högadliga titel. När det inte gick försökte han göra sig till katolsk präst i stället men kom aldrig längre än till den lägsta graden."

"Men om ni kan uppskatta Wagners operor, vad har ni då emot dem?"

"De saknar verklighetsförankring. De är såpbubblor utan substans. Där finns ingen realism, de lever inte, de vevar på i det oändliga utan att komma någonstans, deras intriger är absurda, det är ju mest bara omänskligt nonsens med avgudar och häxor, valkyrior och älvor, absurd kärleksdryckstrolldom, drakar och alkemi, där finns inget kött och blod, det finns ingen riktig realism i någon av hans operor, ingen historisk anknytning, ingen koppling till verkligheten, bara absurda sagor och krampaktiga försök till långsökt obegriplig metafysik utan sans. Han är helt enkelt sanslös."

"Är era egna operor bättre?"

"Jag visste att ni skulle komma till den frågan. Ni vill få mig att framhäva mina egna operor på bekostnad av Wagners. Han är en operadiva medan jag bara är en

operahantverkare. Han har världens högsta pretentioner och ambitioner medan jag bara är en hantverkare. Ja, jag försöker hålla mig till verkligheten. Min 1200-talsopera har en gedigen verklighetsbakgrund och skildrar ett historiskt skeende som inte kan förnekas. Det är en tragedi, men den innehåller verkliga passioner och inget affekterat nonsens, huvudpersonen råkade faktiskt ut för alla de intriger och lömskheter som operan skildrar, och han mördade faktiskt aldrig drottningen, fastän han själv tog på sig skulden för olyckan, som var en duell som hon inledde. Hon fick i princip skylla sig själv, det var olycksfall i arbetet, han avsåg aldrig att döda henne, men hon drog vapen, och den enda vägen ut ur striden var att utkämpa den. Hon strök med, och han fick därför stämpeln som landets fiende nummer ett. Där finns många andra passioner också, känslorna svallar höga genom hela operan, men allt är levande och äkta, och tragiken är överväldigande i sin äkta monumentala storhet. Jag är stolt över operan, och alla mina landsmän har rätt att vara lika stolta över den.”



”Ni är en betydande kompositör som skulle kunna göra en lika bred karriär som de etablerade operakompositörerna i Paris och Italien, men ändå väljer ni att stanna hemma och hålla er i er lokala nationaloperas kulisser. Varför vill ni inte komma ut?”

”Det är här jag behövs. Jag är nöjd med att bara stanna hemma och arbeta. Liszt slutade med offentligheten innan han var 40, han märkte, att när folk lade märke till att han spelade ett enda fel under en konsert så skulle de aldrig glömma det, pianot är ett känsligt instrument, det räcker med att en sträng är falsk så hörs det genom alla de tre hundra strängarna, det räcker med ett fel för att en pianists karriär skall vara förstörd, men i en orkester kan alla musiker gömma sig, om en violinist av hundra spelar ett fel en gång märks det inte, orkesterklangen överröstar alla personliga brister, men en solist kan aldrig dölja sina begränsningar. Jag behöver inte säga mer. Jag är en skomakare som förblir vid min läst.”

Och han blev sitt lands nationalkompositör, och hans berömdaste opera är ännu idag dess nationalopera och framförs regelbundet, den är lika gripande varje gång, och han överlevde sin kollega Franz Liszt med nästan femton år, fastän han var äldre. Och han är ännu idag tämligen okänd utanför sitt eget land, som var Ungern, och de flesta som hör hans namn Ferenc Erkel har aldrig hört det namnet förut.



## *Ungkarlen*

(till en vän)

Det var inget fel på honom,  
Han såg bra ut, hade inga sjukdomar,  
inga men, skavanker eller fel på sin personlighet,  
men han var ej någon kvinnokarl  
och hade ingen tur med kvinnor,  
då de alltid sade nej till honom  
och hans fririer, som alltid refuserades.  
Om han ändå fick någon älskling eller sambo  
krävdes han av henne blott på pengar,  
och om han som älskare var trogen  
gick hon i säng med någon annan.  
Slutligen drog han den slutsatsen  
att de enda goda damer som han känt  
var sådana som aldrig bett honom om pengar,  
och de var alla av en högre ålder.  
Så han blev befäst som untkarl,  
men om det var något han ej saknade så var det kärlek,  
snarare tvärtom, ty ju mer han blev refuserad,  
ratad, desillusionerad och bedragen,  
desto mera älskade han innerligt och ärligt.

Ungkarlens slutsats: "Lika bra att jag aldrig blev gift. Jag hade bara blivit den perfekta toffelhjälten."

## *Din bästa vän*

Vem är din bästa vän?  
Han finns alltid där och väntar på dig,  
och han överger dig aldrig  
under all din livstid  
då han alltid kommer att behöva dig,  
då han är fullkomligt beroende av dig.  
När du har övergetts av andra vänner  
och du bara finner livet fullt av motgångar och otur  
som förföljd av olyckor och katastrofer,  
överväldigande i upptornande oöverskådlighet  
som gör ditt liv fullständigt outhärdligt,  
när du även finner dig förrådd av kärleken,  
som lämnar dig bedragen och bankrutt,  
förintad, reducerad genom rån till ingenting,  
så kommer du ändå att ha den vännen kvar  
som alltid skall förbli beredd att återuppta samarbetet  
med förnyande av era mest omhuldade projekt,  
som bara är ditt eget arbete  
och allt som ingick i det  
och som bara du behärskade.

## *Viktiga filmer i urval*

### *The Favourite* (2018)

*Den groteskt förfallna drottning Annes sista dagar och hennes förtappade hov av intriganta favoriter av alla kön*

Detta är en obehagligt osympatisk film som har ambitionen att penetrera den döende drottning Annes degenererade hov och skildra hur det gick till därvid. Drottning Anne som den sista av ätten Stuart utan egna barn men med hur många missfall som helst är helt invalidiserad, ganska otillräckelig och helt i händerna på sina cyniska opportunister till favoriter som bara blir värre ju mer inflytande de får. Det finns inte en enda sympatisk person i denna hovintrig, om man inte försöker mobilisera en sorts absurd sympati för drottningen, liksom alla hennes hovmän och favoriter aldrig tröttnar på att odla maximalt hyckleri i demonstrerad tillgivenhet för henne bara för att få ha ett finger med i kaksmeten. Rachel Weisz leder spelet i magnifik suveränitet som vanligt, för en gångs skull har även hon en ganska vidrig roll, hon är nästan den enda manliga personen i sammanhanget, medan Emma Stone börjar lovande för att sedan mer och mer utvecklas till en annan mumie som alla de andra, som gör vad som helst bara för att behålla sin position. Det förekommer några anakronismer i detta annars perfekta kostymdrama från 1700-talets första årtionde, som musik av Schubert och Schumann, Emma Stone yttrande "okey" och det stötande ordet "fuck" ett antal gånger, men vilket idealiskt slott och palats är helt utan damm? Drottningens roll är den svåraste, oantastligt väl och konsekvent genomförd och fullständigt övertygande genom Olivia Colman, men alla skådespelarna är perfekta i sina äckliga och motbjudande karaktärer, liksom regin, cinematografin, filmens komposition och kort sagt allting – men det är en hemsk historia, och desto hemskare för att den är sann.

### *Memento mori* (1992)

*Mystisk telefonterror bland gamla fula gubbar och tanter i varierande grad av senilitet*

Jag läste denna roman på 70-talet och förbryllades av den, medan jag stöttes av den chockerande mördarens intrång, som verkade helt omotiverat. Muriel Spark skrev romanen vid 41 års ålder och tänkte sig tydligen en sorts svart komedi, och hade säkert mycket nöje av att skriva den i ett försök att visualisera hur det skulle bli att leva i 80-årsåldern. Men historien och dess intrig är ganska bisarr, den verkar inte helt rimlig, och även om allt får sin förklaring leder denna bara till större mystifikaioner. Däremot träffar man på de flesta av de bästa gamla engelska aktörerna som här alla lyser vid hög ålder och klarar sig väldigt bra, medan priset går till Renée Asherson som Charmian Colston, som nästan konsekvent körs över och avfärdas som ett hopplöst fall av demens, vilket inte visar sig vara fallet. Maggie Smith, som alltid är suverän, har här för omväxlings skull filmens mest vidriga roll, medan Michael Hordern alltid är till sin fördel som ganska gaggig men är den som slutligen rör hem spelet. Alla de andra är också förträffliga, och särskilt nöjsam är den lilla sammankomsten av hela gänget som polisen trummat ihop, vid vilken det uppenbarar sig en oinbjuden gäst. Detta är en film att njuta av i all dess oförargliga lek med den ständigt överhängande döden.

### *The Deserter* (Djävulens ryggrad 1971)

*Episkt indiandrama med många som går åt men åtminstone en som kommer undan med den äran.*

Detta är ett av dessa sällsynta äss av en bra historia som berättas med lakonisk vältalighet hela vägen – filmens kanske mest beundransvärda kvalitet är dess mycket korthuggna men

innehållsdigra dialog, där inget ord är överflödigt eller spills i onödan. Jag älskade denna film från början till slut och överraskades av dess episka prakt, då jag inte hade väntat mig något utan snarare väntade mig obehag genom kriget mot indianer. Men det här är ett krigsdrama, det handlar om soldater som är där för att döda och inte göra någonting annat, och fastän det är en spaghettiwestern och helt utan cowboys, så är soldaterna desto mera hårt sammanbitna på bettet. Naturligtvis kan man inte godkänna massakrerna på indianer, men man får komma ihåg genom hela filmen att de hade flått hans hustru levande och mördat henne, och så förekommer det en liten indianpojke i slutet, som helt kastar om hela filmen och öppnar en fontän av oändligt material för eftertanke. Men det är manuset som är filmens krona och som gör denna western till en av de bästa i genren någonsin.

### ***Coriolanus* (1964)**

*Peplumversionen av Coriolanus*

Detta Shakespearedrama är ett av de sista och största i hela den produktionen, det är ett massivt mästerverk av mänsklig arkitektur med huvudpersonen som hjärtat och essensen av all tragik med sin ädla stolthet och kompromisslösa helgjutna integritet, baserad på Plutarkhos samling av autentiska biografier över stora män. Denna italienska filmversion är något helt annat, även om historien är den samma. Filmens tyngdpunkt koncentreras episkt på slaget om Corioli, som etablerade Coriolanus som Roms främste hjälte och blivande konsul, och man känner igen detta slagfält från filmen om Hannibal och slaget vid Cannae. Detta är inte något Shakespearedrama, texten är grovt förkortad och reducerad till prosaisk enkelhet, och de har till och med ändrat på historien. Detta är inte längre en tragedi, då alla de tragiska elementen har rensats bort. Trots sin stympade nakenhet är det dock ingen dålig film, fastän dess karaktär blivit ganska ytlig och formell, men dramat förblir ändå episkt. Den är värd att ses åtminstone en gång. Men om man känner till historien och dramat så kommer man att tas med överraskning.

### ***The Mountain Road* (Explosivt uppdrag, 1960)**

*Amerikanska soldater vilse i Kinas vilda västern och den kinesiska mentaliteten.*

Detta är en fascinerande studie i kulturkrockar mellan kinesisk och amerikansk kultur och mentalitet i det av inbördeskrig och japansk aggression sönderslitna Kina under Japans aggressioner, då allt var kaos och laglösheten var den enda fungerande lagen. En grupp amerikaner har i uppdrag att med vilka medel som helst blockera och sabotera japanernas framfart främst med att förstöra broar och spränga vapendepåer, men de möter oanade problem genom den kinesiska kulturen och mentaliteten och nästan hela det kinesiska folket stadd i panisk flykt längre västerut. James Stewart har befälet över gruppen och försöker hantera svåra situationer så gott han kan men på sitt eget amerikanska sätt och utan tålmod. Han förstår ingenting av Kina, men lyckligtvis har han en kinesisk kvinna vid sin sida som hjälper honom genom problemen som tolk, medan han dock helst inte vill lyssna på henne. Filmen är av synnerligt intresse genom sin konsekventa övertygande realism och troligen autentiska bakgrund, och skådespeleriet är realistiskt och konsekvent på samma sätt. Till detta kommer en magnifik musik. Det är en ovanlig film helt utanför den vanliga repertoaren med en mycket udda roll för James Stewart, men han klarar av den bra. Han förstår åtminstone att han inte förstår, och när han desperat försöker få sin vackra tolk Lisa Lu att förstå, så vägrar hon bara att förstå honom och kan inte acceptera någon ursäkt eller förklaring till vad han har gjort – medan han inte kan förstå Kina, så förstår dock hon Amerika alltför bra för att vilja acceptera och godta det. Detta är en ovärderlig film för studiet av olika mentaliteter och hur de kan krocka till bestående ohjälplighet.

## **Lili (1953)**

### *En föräldralös flicka utlämnad åt karnevalartister*

Det utspelar sig någonstans i Provence i en liten stad någonstans vid Alpernas utlöpare. En ensam 16-årig flicka anländer dit i hopp om att finna sin avlidna faders gamle vän där, som skulle kunna ge henne arbete, men det visar sig att han är död. I stället hamnar hon hos tre unga män anknutna till ett vagabonderande karnevalsällskap, en av dem, Jean-Pierre Aumont, är en oemotståndlig charmör, medan de andra två, Mel Ferrer och Kurt Kaszner, sköter om dockteatern. Mel Ferrer är deras ledare, men han är en hopplöst bitter surpappa sedan kriget fördärvat hans liv som en lysande och lovande dansör genom att göra honom till invalid. Leslie Caron, som spelar flickan, kallar honom "den arge mannen", och han har minsann skäl för sin bitterhet. De har ingen kontakt, men hon får kontakt med de fyra dockgestalterna, och genom att prata med dem som med riktiga vänner blir detta en marknadssuccé. Men Leslie Caron är hopplöst kär i Jean-Pierre Aumont utan att veta att han är gift med sin *leading lady* Zsa Zsa Gabor, lika förkrossande i sin skönhet som alltid. Det är Mel Ferrers karaktär som är filmens mest intressanta element, och detta är både hans och Leslie Carons bästa film.

Det förekommer två utomordentliga balettinslag, ett i början och ett i slutet, men allting däremellan är också poesi. Dialogen är alltid intressant och givande med mycket tankeväckande ingredienser, medan musiken är mästerverkets krona – denna överväldigande charmiga sång kan ingen någonsin glömma.

## **Trent's Last Case (Nätet 1952)**

### *Ett mystiskt mord ser ut som självmord, men vem var egentligen avsedd att mördas?*

Agatha Christie ansåg denna deckarintrig som en av de bästa som någonsin skrivits, och det är den förvisso. Mysteriet här är avgrundsdjupt, och ju mer som framkommer ur detektivens undersökningar, desto mera överraskningar blir resultatet. Skådespelarna är utomordentliga, med Michael Wilding som den påflugne detektiven som trampar in i den unga änkan Margaret Lockwoods privatliv och mannens som älskar henne, som är nummer ett som misstänkt, medan Orson Welles som offret presterar en imponerande och överväldigande final efter sin entré i slutet genom *flashback*. Miles Malleon spelar en viktig roll som den ofrivillige deltagaren i intrigen, medan det är storyn som är huvudsaken. Herbert Wilcox' regi är oantastlig men mycket formell och ger filmen en något konventionell karaktär – inget utrymme för cinematografiska utvecklingar, medan musiken spelar en viktig roll – Eileen Joyce gästspelar en kort stund i en konsert under dirigenten Anthony Collins, som skrivit filmmusiken och som sällan framträtt på vita duken. Efter att man kommit fram till slutet och Michael Wilding finner det gott att avsluta sitt sista fall, kan man knappast annat än hålla med Agatha Christie om de magnifika vändningarna i denna thriller.

## **Kung Lear (1952)**

### *Orson Welles' Kung Lear i stympad version för TV*

Trots bristfälligheterna i denna produktion med dramat nedbantat till en tredjedel i en budgetproduktion för TV med mycket smalt scenrum och ett antal dramapersoner bortsmusslade, så är detta en enastående produktion, inte bara för Orson Welles skull och hans Lear som en av de bästa någonsin, men alla skådespelarna är mer än utmärkta, och jag har aldrig sett en bättre narr än Alan Badel, som här ännu är mycket ung. Trots TV-studios

mycket begränsade resurser så bjuder flera av scenerna på spektakulära föreställningar, särskilt bankettscenen hos Goneril, och vilken underbar idé att förlägga rucklet på heden i en väderkvarn! TV-filmens tekniska standard är också undermålig, detta var ännu i TV-ns barndom, scenografin är närmast stenålders, men Peter Brook har gjort ett fantastiskt jobb med regin och med redigeringen av pjäsen. Det enda som inte är bra här är musiken, som är för modern och experimentell för att passa till 1600-talskostymer. Orson Welles firade alltid triumfer som skådespelare, och det kunde knappast ha funnits någon mera passande roll för hans majestätiska storhet och utomordentliga skådespelarbredd än denna, som han minsann utnyttjar till maximum trots de extrema begränsningarna.

### *Ace in the Hole* (Sensationen för dagen 1951)

#### *De sju gamarnas förbannelses berg*

Naturligtvis borde den där stackars skattletaren aldrig ha begett sig in i den gamla gruvan alls. Indianerna kände till den och vägrade sätta sin fot i närheten. Journalisten visste ingenting och vandrade rakt in i dödsfällan utan några onda aningar för att slutligen dela skattletarens öde att fastna i sin egen fåfängas återvändsgränd med undergång som slutstation. Det är som en fabel med djup innebörd, som måste leda till mycket eftertanke. Kirk Douglas är briljant som den hänsynslöst opportunistiska journalisten som kör över allt motstånd och inte vill lyssna till någon annan än sig själv men bara kör blint på och begår nästan bara misstag hela vägen – för att slutligen inse dem och betala för dem. Samtidigt är det en mycket moralisk historia men fruktansvärd i sitt hänsynslösa blottläggande av opportunistens nästan universella missgrepp, en frestelse som nästan ingen kan motstå och som de flesta fastnar i utan någon återvändo, med kanske det enda undantaget i filmen av den fromma modern, som står utanför det dramatiska skeendet från början. Det är ett imponerande och mäktigt drama som ett monument över den mänskliga svagheten att lätt fastna i fåfängans fälla, och för en gångs skull har Billy Wilder lyckats välja rätt musik till filmen. Han upprepade sig aldrig, men denna film är kanske den som mest skiljer sig från hans andra filmer som hans mest egenartade och värtaliga produktion.

### *Three Secrets* (Tre kvinnors hemlighet 1950)

#### *Tre mödrar till ett adopterat barn som räddats i en flygolycka*

Allt är perfekt i denna film, storyn, skådespelarna, regin, Robert Wise i början på sin karriär briljant, och även musiken, aldrig dominerande men alltid återgivande den rätta stämningen. Detta är en litterär film som berättar historien om tre kvinnor som alla nödgades adoptera bort sin son på grund av omständigheterna, som vanligen berodde av kriget. Barnet föddes den 15:e september 1944, så de blev alla tre havande mitt under krigets höjdpunkt, en genom en soldat som måste lyda order, och de andra två genom män som övergav dem – en av dem får vi aldrig ens se. Samtidigt är det en viktig journalistisk historia. Patricia Neal är den nästan alltför perfekta journalisten, vilket kostar henne äktenskapet, och inblickarna i hur hon sköter sitt yrke under det massiva presstrycket av att hela Amerika engagerar sig i att rädda barnet från flygolyckan på fjället är nästan dokumentära i deras autentiska realism, medan samtidigt dramat utvecklar sig till något av en thriller – till och med ett mord ingår i handlingen. Nog med superlativer, då de bara insisterande kan upprepas.

### *City across the River (I brottets skugga 1949)*

*"Bara ett ruttet lik i rännstenen" – en studie i gängpsykologi och extremt relevant som sådan för alla tider*

Hur deprimerande denna film än verkar till att börja med är det likväl en stor film och långt före sin tid. Den är som en dokumentär som går nära inpå ungdomars gängmentalitet som håller på att utvecklas till gangsters, och dramat presenterar många aspekter. En av dem är lärarnas situation, som är synnerligen svår då de ibland inte kan kontrollera sina egna klasser. Samtidigt är det ett socialt drama, Thelma Ritter har en känslig roll som den bekymrade modern, och även Frankies lillasyster spelar en viktig roll. Allt i filmen är professionellt, alla aktörerna är övertygande, från de fattiga i Brooklyns ruffiga gränder till poliserna och deras arbete, gangstrarna, och den kanske märkligaste karaktären är "Crazy" som egentligen heter Theodore, spelad av Joshua Shelley, en mycket rolig clown med anlag för sadistisk grymhet. Tony Curtis har bara en liten roll men är redan Tony Curtis – hans roll liksom antyder hans kommande karriär. Den stora dansscenen i slutet när allting verkligen börjar ladda upp sig är ett mästerverk i sig i sitt polyfona avslöjande av allas verkliga karaktärer inklusive den ledande gangstern i slående kontrast mot de ivriga musikerna och deras frenetiska musik. Fastän jag i början tvekade om jag alls ville se fortsättningen blev jag slutligen imponerad – det är en stor dokumentär film om de sämst ställdas stadsliv, i stil med den stora serien "Naked City" från 60-talet.

### *The North Star (Överraskande i gryningen 1943)*

*Ukrainas idyller före den tyska invasionen, vilken till och med omvandlar läkare till mördare*

Detta är ett grymt krigsdrama som gjorts extremt realistiskt, medan det samtidigt är en stor musikfilm, huvudsakligen genom att Aaron Copland skrivit filmmusiken, som skickligt är anpassad efter scenerna. Den första halvtimmen är som en förtjusande musikal som följer med ukrainarna i deras fester och sammankomster, och musiken är mycket ukrainsk och originell – man rycks med och vill dansa med. Sedan kommer kriget med sin drastiska omvandling av verkligheten till en mardröm utan slut, som leder till döden för många av de tidigare lyckliga, dansande och sjungande bönderna. Farley Granger, Anne Baxter och Dana Andrews är fortfarande mycket unga här och en fröjd att se som fräscha och mycket övertygande ukrainare, och det finns faktiskt de som överlever. Den ledande tysken är Erich von Stroheim, som också är en opererande kirurg, och hans slutdiskussion med Walter Huston som den ukrainska läkaren är inte lika övertygande som resten av filmen. Cinematografin är allmänt imponerande, man får ett mycket starkt intryck av krigets verkliga natur som påtvingades många miljoner helt oskyldiga människor av den tyska diktaturens aggression, och om det förekommer smärre brister och urmodiga detaljer, såsom propagandabiten, så glömmar man och överser man med det som obetydligt. Det överväldigande starka intrycket av den realistiskt återgivna tyska invasionen av Tyskland och Ukraina 22-a juni 1941 kommer att bestå, och filmen kommer att förbli ovärderlig.

### *Fra Diavolo 1942*

*Den sanna historien om en stor älskare, äventyrare, bandit och politiker*

Detta är en sann historia av tidlöst intresse, då centralfiguren gjorde en märklig karriär under sitt korta liv, avancerande från stråtrövare i bergen kring Neapel till att bli ledare för ett banditgäng, för att gå vidare till att bli en ledande figur i staten med betydligt politiskt

inflytande, samtidigt som han ledde sina banditer i ett gerillakrig mot fransmännen under Napoleon och hade två älskarinnor samtidigt, av vilka den ena var hans hustru, medan han samtidigt förblev den andra trogen, medan båda uppriktigt älskade honom och ingen av dem bedrog eller förrådde honom. Historien gjordes till en spektakulär film mitt under andra världskriget, mycket romantiserad och påklistrad ett alternativt slut på historien, medan han i verkligheten blev hängd av fransmännen vid bara 35 år. Filmen är väl gjord, allt är mycket realistiskt, den autentiska klädedräkten är mycket pittoresk, särskilt banditernas, skådespelarna är utmärkta, damerna är utsökt förtrollande vackra, men bäst av allt är musiken, väl komponerad och skickligt anpassad till att förgylla både de vilda jakterna, balscenerna (med Webers "*Aufforderung zum Tanz*") och idylliska pastorala stunder av innerlig romantik. Filmen är begränsad till bara 80 minuter, men erbjuder allt, som helhet är den sann, och den ger en god behållning.

### ***The Scoundrel*** (*Miraklet vid Cherry Street* 1935)

*Noel Coward slutar som spöke*

Ben Hecht och Charles MacArthur fick en Oscar för bästa manuskript, vilket inte är att undra på. Historien påminner mycket om Ferenc Molnars "*Liliom*" (filmatiserad ett antal gånger bland annat av Fritz Lang och till och med gjord till en musikal) och berättar samma historia om återlösning. Noel Coward är lika lysande här som Charles Boyer i Fritz Langs film. Han är en odräglig snobb till giftig och hänsynslös förläggare, som beslutar sig för att lägga beslag på en ung kvinnlig poet som redan är förlovad. Det blir mer än en duell i denna film. När Cora slutligen genomskådar Noel Coward och förkastar honom förbannar hon honom med att önska att han skall råka ut för en flygplanskrasch, vilket han gör. Sedan blir han till en helt annan personlighet.

Musiken är också mycket väl vald till denna film, ofta vilt romantisk, för att till slut övergå i Rachmaninovs andra pianokonsert (men utan piano), som i Noel Cowards kanske mest personliga drama och film, "*Brief Encounter*" i David Leans regi 1945. Det är manuset som framför allt förtjänar ampla lovord för dess briljanta intelligens och kvicka spiritualitet. Alla personerna är övertygande, från Coras oskuldsfullhet till hennes fästmans förfall och alla parasiterna runt Coward. Det kunde ses som ett försök av Noel Coward, i gestaltningen av denna karaktär, att bevisa sig mänsklig trots allt, vilket han lyckas med.

### ***Love Me Tonight*** (*Din för i kväll*, 1932)

*En fattig skräddare försöker desperat få sina aristokratiska kunder till att betala, vilket de aldrig gör*

Detta är en av de mest underbara musikaliska komedier som någonsin gjorts, och den kryllar av nyskapande innovationer. Den förhöjde den musikaliska komedins status och standard till en maxad nivå som den kunde behålla ända in på 60-talet. Rouben Mamoulian åstadkom nästan uteslutande mästerverk, och varje ny film av honom var som ett genombrott till nya möjligheter och nya vägar att utforska och vandra ut genom i filmens obegränsade möjligheter. Här sammanförs Maurice Chevalier med den alltid lika vackra Jeanette MacDonald med den underbara sångrösten och diktionen, och hela filmen domineras och är genompyrd av inspirerad musik. Den komponerades av Richard Rodgers till texter av Lorenz Hart och är som ett förspel till Rodgers & Hammerstein-epoken med oöverträffade musikalerna.

Det är så mycket man kan säga om denna betagande film som man aldrig kan se för många gånger, då den är så späckad med fascinerande detaljer, där den kanske största poängen är den ytterst fiffiga och poetiska dialogen. Filmen etablerade även 30-talets

Hollywoods karaktär med sprudlande komedier, spritt språngande fantasi, ljusa och positiva filmer strålande av glädje och spiritualitet. Kort sagt, detta är en musikal för alla tider, och man kan aldrig bli trött på dess gränslösa och nästan transcendentala inspiration.

### *Några milstenar, september-oktober 2019*

- 3 80 år sedan Frankrike och England förklarade Tyskland krig och det andra världskriget började.
  - 6 60 år sedan Kay Kendalls bortgång i leukemi vid endast 33 år.
  - 8 70 år sedan Richard Strauss' frånfälle.  
40 år sedan Jean Seberg drevs till självmord av FBI.
  - 10 30 år sedan Ungern öppnade gränsen för östtyska flyktingar till Västtyskland och järnridån började upplösas.
  - 13 Jacqueline Bisset 75 år.
  - 14 Alexander von Humboldt 250 år.
  - 18 Jean Bernard Leon Foucault 200 år.
  - 20 Sofia Loren 85 år.  
500 år sedan Maghellan inledde den första världsomseglingen.
  - 22 30 år sedan Irving Berlin gick ur tiden 101 år gammal.
  - 23 Bruce Springsteen 70 år.
- Oktober
- 1 50 år sedan Concorde första gången bröt igenom ljudvallen.
  - 2 Mahatma Gandhi 150 år.
  - 5 Donald Pleasance 100 år.  
50 år sedan Monty Python's Flying Circus startade.
  - 7 60 år sedan Mario Lanza gick bort vid endast 38 års ålder.  
KLM 100 år.
  - 14 60 år sedan Errol Flynn gick bort, 50 år gammal.
  - 21 50 år sedan Jack Kerouac gick bort.
  - 22 Doris Lessing 100 år.
  - 26 Mohammed Reza Pahlavi, den siste shahen av Iran, 100 år.
  - 27 John Cleese 80 år.
  - 29 90 år sedan den 'svarta tisdagen' då Wall Street kraschade.

*Detta var den sista resa jag gjorde före den första Indienresan hösten 1992 och startandet av Fritänkaren därefter till den första advent. Den har därför aldrig publicerats tidigare.*

### **Samtal på vägen**

(Den här resan kom helt att domineras av samtal om aktuella problem. Den inleddes genast av en djupdykning i samtidens svåraste problematik, och även om det samtalet innebar en svårsmält dos realism blev det sedan inte värre.)

Kim mötte mig i Köpenhamn, vilket vi hade kommit överens om. Vi hade sedan sällskap ända ner till Frankfurt, där han steg av tåget. Vi hade tur, ty från Köpenhamn till Hamburg fick vi en hel kupé för oss själva, och tåget söderut från Hamburg var nästan lika öde. Sålunda kunde vi samtala ostört under hela resan.

Naturligtvis kretsade våra samtal hela tiden kring herr Singh. Kim och herr Singh var de båda indiska deltagarna vid mötet i Egypten februari-mars 1992, Kim som buddhist och herr Singh som hindu med en fot i Amritsar; talande flytande svenska och på rörlig fot i Nordeuropa hade jag haft bäst kontakt med Kim av alla deltagarna efter konferensen i



Egypten, medan herr Singh befann sig i Indien. Han skulle ha ordnat en ny konferens i Bangalore i november, men i augusti överraskade han oss med att inställa hela programmet. Givetvis hade därigenom Kim och jag mycket att diskutera.

Både herr Singh och Kim hade det gemensamt, att de var typiska sirliga hinduer med ett underbart sätt, en artighet och förbindlighet utan gränser och samtidigt en total oåtkomlighet, så att man aldrig fick veta vad de egentligen tänkte. Men herr Singh var gammal och kärv medan Kim var ung och flexibel. Båda var små och magra med ganska mörk hy och ädla drag, men medan herr Singh hade stickande ögon och nästan ett befallande förbjudande sätt var Kim innerligt mänskointresserad med ytterst levande och spelande ögon som hela tiden följde med hos den andre medan han nästan självutplånande aldrig förrådde sig själv eller uttryckte något av vad han personligen tänkte. Därför var det oerhört spännande att samtala med honom, ty han förstod allting så bra, samtidigt som han alltid hittade nya obanade vägar att föra in samtalet på.

Vi var båda helt på det klara med att herr Singhs inställande av konferensen måste betyda att situationen var värre än vad till och med herr Singh kunnat föreställa sig. Vi visste att han haft intensiv kontakt med minst 24 andra expertläkare från hela världen, men vi visste ingenting om vad dessa minst 25 människor sinsemellan talat om. Kim kände bara en av dem och jag två. Vi hade bara herr Singhs eget korta facit i handen, ur vilket de mest aktningvärda orden var: "Läkare som vägrar att behandla eller ta emot Aids-patienter kan inte anklagas för att de vägrar att befatta sig med ett olösligt problem." (Min översättning.) Vi visste, att de flesta av herr Singhs 24 läkare kom från Indien, Thailand och Kina. Asien, med de största befolkningarna i världen, har än så länge världens lägsta Aids-statistik, men dessa ord från herr Singh tydde på att man alltså ändå redan på sina håll i Asien stod inför den situationen, att skarorna av obotligt Aids-sjuka patienter var så överväldigande, att vissa läkare helt enkelt inte kunde orka med det.

Kim hade talat med herr Singh flera gånger under augusti i telefon, och de kunde ju prata obehindrat med varandra, då de hade gemensamt modersmål, och de informationer som Kim kunde ge mig om dessa samtal var oerhört nedslående. I all korthet kan det hela sammanfattas sålunda:

"Ingen i världen tror ännu på en sådan fara, men det är tyvärr inte omöjligt att mänskligheten inför Aidsepidemin står inför en värre kris än andra världskriget. Naturligtvis kommer kriget mot Aids, liksom andra världskriget, att vinnas i längden, men ingen kan uppskatta de blivande förlusternas omfattning. Allt tyder dessutom på att det kommer att bli ett oerhört utdraget krig, som sakta men säkert under kanske decennier kommer att upptrappas allt eftersom epidemin griper omkring sig. Och ingen kan utlova någon säker bot mot sjukdomen ens om kriget vinnas. Tyvärr är det än så länge troligast, att kriget bara kan vinnas med att samtliga Aidssjuka dör bort och försvinner. Men även om detta sker kommer Aidssyndromet alltid att leva vidare och aldrig lämna mänskligheten i fred.

Sedan har vi den andra epidemin, som också oavbrutet griper omkring sig och har gjort så sedan 60-talet. Fortfarande blir det fler och fler narkomaner i världen, och i takt med narkotikans ständigt flere och längre tentakler i världen växer också bläckfiskens makt, alltså de olika maffiorna. Laglöshetens hänsynslöshet och den organiserade brottsligheten vinner oavbrutet terräng.

Mot dessa båda problem framstår folkomröstningen i Frankrike om Maastrichtavtalet som en lokal idyllisk tejudning."

Vi diskuterade också mycket herr Singhs personlighet och hur han egentligen tänkte och fungerade.

"Han är en typisk hindu," förklarade Kim. "Hans vishet och kunskap är omätliga, men visheten tar inte hänsyn till mänskliga begränsningar. Därför kan hans spekulationer ibland förefalla chockerande omänskliga. Och det är mycket möjligt att han har rätt. Aidsepidemin kan mycket väl vara naturens egen reaktion mot överbefolkning och miljöförstöring, och i så fall har herr Singh kanske helt rätt, när han vågar hävda, att det vore bättre för världen att

90% av mänskligheten dog direkt av Aids, än att epidemin sakta men säkert och desto mera plågsamt skördade eventuellt samma procenttal av mänskligheten under 50 år."

Han var mycket glad åt att jag ändå troligen reser till Indien i november.

"Herr Singh gläder sig också, jag har talat med honom om saken, och han har lovat att han bara därför ska ställa till med åtminstone en lika stor religiös konferens som den i Egypten. Men majoriteten blir olika sorters buddhister och hinduister. De kristna blir få, även muslimerna kommer att dominera över de kristna, (Indiens muslimer är 80 miljoner,) men muslimerna kommer ändå att möta en förkrossande övermakt i Indiens religioners företrädare på hemmaplan. Kristendomen kommer att bli korsfäst och kanske hela monoteismen. Du kommer att behöva en medhjälpare i försvaret av kristendomen. På tal om det, har du hört något från broder Johannes?"

Senast hade jag hört från honom från Irkutsk i augusti. Han hade varit betänkt på att komma till Finland, men när jag inte kunnat möta honom där hade han förblivit bortom Ural. Han skulle dock säkert befinna sig i Indien i november.

Vi skildes i Frankfurt. Nästa gång vi ses blir kanske på min återfärd genom Tyskland. (Det blev inte så.)

René, den 89-årige pianisten i Provence, som levt 40 år i Algeriet, hade jag inte hört ett ord från på ett halvår. I Provence fick jag veta varför. Sedan mars har han genomgått tre operationer, den ena värre än den andra, de har grävt i honom runt prostatan, så det var kanske inte så underligt att han numera spelade med sordin.

Han klagade över ont i ryggen, tappade ständigt saker på golvet, var slut redan klockan 8 på kvällen och beskrev sig själv som en eunuck. Ändå verkade han friskare än när jag senast sett honom för ett och ett halvt år sedan. Han hade mera kött på benen och friskare hy, och även om hans hemhjälp menade att han förändrats mycket, glömt mycket och förlorat något av sin koordinationsförmåga, så verkade han på mig totalt mentalt oförändrad om kanske dock något trött. Han hade ju precis för bara tre dagar sedan kommit ut från sjukhuset efter sin senaste laseroperation.

Musikers instrument blir ofta själsliga spegelbilder av dem själva. Hans flygel var patetiskt nedstämd, och tyvärr hade jag glömt min stämnyckel i Göteborg, vilket var det enda jag hade glömt. Men under min traktering blev i alla fall flygeln litet gladare igen.

Vi diskuterade ingående den aktuella mycket problematiska situationen i Algeriet, som ju han visste något om, hans Indienresa för ett år sedan (till Pushkar, Rajahstan, i en ålder av 88 år!) och den övriga problematiska situationen i alla muslimska länder. Han menade att islam var en döende religion, att den för närvarande var i ett livsviktigt behov av att förnya sig, vilket den genom sin beskaffenhet inte kunde göra. "Muslimerna kan bara klara sig om de bryter sig ut ur islam och lämnar det som ett tomt skal av en puppa bakom sig," menade han.

"Men vad har de i stället?" invände jag.

"De har många alternativ. Ett är Sufi-rörelsen, det kanske viktigaste. Sedan har vi Bahai-rörelsen och dess fader Babismen. Sedan finns också den gamla persiska eldsreligionen, och i Indien lockar ständigt hinduismens otaliga varianter med vilka kläder som helst som kan passa dem."

Som en äkta provençalare tog han situationen ganska lätt.

Jag vet inget hem som är så särpräglat vackert som Renés. Det är genomgripande moriskt till karaktären med bara vackra nordafrikanska minnen, tavlor, skåp, möbler och gardiner. Till och med taklamporna är moriska i olika färger spridande olika ljus. Allt är genomsyrat av den finaste tänkbara smak. Televisionen, till exempel, finns osynlig inne i ett arabiskt glasskåp, vilket bara öppnas när det skall ses på TV, och sedan stängs igen. Sängkammaren är genomgripande i kinesisk stil, och även andra stilar från Japan, Bali, Indien och Egypten förekommer.

Man kan helt förlora sig i bara betraktandet av Renés gamla ansikte. Det är det mest måleriska ansikte jag vet. Hans hårväxt har lidit av operationerna, tidigare hade han en

lejonman av vitt bakåtkammat hår, men örnnäsan är oförändrad och likaså den bestämda hakan med den framskjutande, trotsiga underläppen. Ansiktet är som hämtat direkt från någon monarki från barockens tidevarv. De första dagarna hade han ingen aptit, men andra dagen visade han att han fortfarande kunde njuta av Chopin. Tredje dagen började hans aptit komma tillbaka.

När jag lämnade honom slumrade han tidlöst efter avslutad måltid med världens vackraste profil. Han lever säkert till nästa årtusende.

Hans hemskötare hade ungefär samma funktion och status hos honom som en engelsk *dresser* hos en stor skådespelare: fullständigt hängiven och fullständigt åsidosatt. Han har dock andra som kan alternera med honom, så det är ingen risk för att tillsynen hos den gamle skall ebba ut.

I Latina söder om Rom träffade jag på nytt Teresa. Med henne blir det bara tal om konst och film och allt som är vackert och konstnärligt. Hon kom precis hem från filmfestivalen i Venedig, så det blev mycket tal om aktuella filmer, hon hade sett den senaste finska mastodontiskt tungrodda totaltragedin och tyckt mycket om den, och samma kväll visades i italiensk TV en av de bästa filmerna med hennes favoritskådespelare: Peter O'Toole i "*My Favourite Year*".

Hon är den enda människa jag vet som har både blåa och bruna ögon. Blåheten dominerar, men den omringar en mindre ring av brunhet. Hennes ögons blåhet är dessutom av en alldeles särskild tjock nästan opalliknande nyans. Man kan aldrig se sig mätt in i hennes ovanliga ögon.

Som journalist är hon även väl bevandrad i internationella affärer. Vi diskuterade ingående både Rio och Amsterdam, och hon var av den mycket realistiska åsikten, att de flesta konferenser av sådant slag är förfelade, då det bara pratas för att göra en god min av dåliga samveten. Kanske väckte just därför min nyhet om den inställda konferensen i Indien hennes stora intresse. Jag håller henne fortlöpande informerad, samtidigt som hon alltid har utsökta tips åt mig om konstsevärdheter. Av henne fick jag veta om ett exklusivt och underbart Carpacciomuseum i Venedig, vars existens jag aldrig ens anat tidigare.

I Borghesiana i Roms utkanter nära Frascati träffade jag Kerstin. Det blev något av en andlig erfarenhet av ett slag som överträffar det mesta. Hon fyller 75 år i år (liksom den misslyckade ryska revolutionen, som hon har överlevt med den äran,) hon är änka sedan ett antal år och sköter ensam en överdimensionerad villa med tillhörande jordbruk och vingård. Men rent professionellt är hon någonting alldeles extra. Hon är nämligen praktiserande och framgångsrik helare, och jag fick själv pröva kraften av hennes handpåläggningar. Hennes huvudverksamhet utgörs av studier i esoterisk astrologi, vit magi, egyptologi, världsekumeniska synkretistiska sällskap och annat sådant. Som människa är hon vid första mötet kanske något överväldigande, men bara man ger sig tid och unnar sig att komma upp till hennes febrilt konstruktiva tankeverksamhets otroliga nivå, så finner man sig sedan i världens bästa sällskap och kanske förbättrad på livstid.

Liksom andra kända helare i historien har hon inte alltid haft det så lätt. Edgar Cayce, till exempel, låg ju för det mesta förlamad, och hur många Jesus än kunde hjälpa genom rent helande, så kunde han ju sedan föga hjälpa sig själv när han väl hängde på korset. Kerstin hade under sitt annars mycket lyckliga och långvariga äktenskap tre missfall i början, som åtminstone hennes kropp aldrig har kommit över. Hon rör sig med möda på grund av kronisk övervikt till följd av missfallen, och hennes underbara trädgård är svårt vanskött och övervuxen medan hon endast kan skörda en bråkdel av det vin som hennes gård producerar. Likväl lever hon på sin gårds grönsaker från april till december. Hon skulle behöva extra hjälp, vinskötare och trädgårdsodlare, som förstod att sätta allting i ordning, men allt vad jag kan göra är att föra ordet vidare.

Det var ytterst fängslande att få höra om hennes utveckling, hur hon gradvis blev bekant med sina egna förmågor, hur hon gradvis prövade sig fram och hur hon ideligen experimenterar vidare med att exempelvis impregnera näsdukar med helande kraft och

åstadkomma helanden på rent telepatisk väg. Genom att hon lever så isolerat som hon gör, (hon kan endast med största svårighet ta sig till staden,) måste hon kompensera sig genom andlig tankeverksamhet och distribuera sina energier på andlig väg i så breda doser som möjligt för att helt enkelt inte kvävas själv i egen överkvalificering. För en materialist måste hon göra ett ganska förbryllande intryck, men för sådana som jag, som ändå söker upp henne ibland, framstår hon med sina undergörande krafter som någonting fullkomligt övertygande och självklart.

(I nästa nummer: *Vidare till Palermo*)

### *Notiser*

Efter att under större delen av 10-talet ha lidit av svår artros i fingrarna, vilket nästan tvingat mig uppge klaviaturmusiken, fann jag till min positiva häpnad förra våren att outtröttlig ständigt massage slutligen gett resultatet att all plågsamhet i artrosen försvann, och klaviaturexercisen kunde ta ny fart. Som resultat beslöt jag att våga mig på en nyinspelning av all min pianoproduktion, och efter avslutandet av den 16-e balladen finns det nu gott hopp om att projektet kan vara fullbordat inom september efter sex månader. Huvudmotivationen till nyinspelningarna var dock att jag alltid fann fel i de gamla. Då jag saknar precision och inte är lagd för konserter får man kompensera sig på detta sätt. Frågan är dock om jag alls kan fortsätta med musiken efter projektets fullbordan, då krympande händer (i takt med hela kroppens krympning) och svår smärta i tummarna (som även min bror lidit av) ställer till med besvär som omöjliggör perfektion. Jag når inte längre nio tangenter, tonträffsäkerheten blir allt sämre med åren liksom koncentrationen, och det är inte roligt att spela om man inte kan spela rätt. Som en annan sade: "Han spelar som en häcklöpare, som river alla hinder på vägen." Vi får se längre fram.

Projektet fullbordades idag den 26.9 efter 188 inspelningar. Men jag har aldrig komponerat en ton mera efter förlusten av vårt skärgårdshem i Finland.

Meningiomoperationen är fortfarande överhängande, men man vet aldrig när neurologen når fram till mig på väntelistan. Slutsatsen är dock att ju förr operationen kan ske, desto bättre. Hur litet och långsamt meningiomet än växer så är det ett faktum att det växer, även om det knappt ens blir en bråkdels millimeter om året, och det är ju ingenting annat än en parasitisk fripassagerare och lik i lasten...

Klarandet av tröskeln till mitt nya levnadsår firades med bevisandet av Tommy Jonassons *come back*-konsert i Annedalskyrkan (efter två års sjukskrivning), en körrepetition på kvällen och betalandet av alla gamla räkningar, samt det försiktiga planerandet av en ny Himalayaresa i november lagom till Diwali den 27 oktober, under konstaterandet att jag fortfarande har allt att leva för.

Göteborg den 26 september 2019